

Folkloristo zenitas: Leonardas Sauka

Folkloristų bendruomenės vyriausias maestro, Lietuvos mokslų akademijos narys (nuo 1996), habil. dr. Leonardas Sauka 2021 m. sausio 5 d. pasitinka 90-ąjį gimtadienį. Darbų visuma tokios apimties, kad vardijant susidarytų sausas sąrašas ir užimtų visą įmanomą rašinio plotą. O nevardyti – neįmanoma, tokie jie svarbūs lietuvių folkloristikai. Mokslinę veiklą pradėjęs nuo 1957 metų, Telšiuose gimęs kietas žemaitis L. Sauka ją tęsia iki šiol. Jo akiratyje – visas tautosakos masyvas, folkloro istoriografija, žanrų išsklotinė, tarptautinis paplitimas ir nuolatinis tautosakos aktualinimas, kad ji neslūgsotų tik kaip paveldo „kapinynas“. L. Saukos darbuose regėti ir teorinės, ir taikomosios veiklos linkmės, bet daugiausia mokslininkas turbūt nusipelnė dainotyro sričiai. Sovietmečiu – aktyvus tautosakos ekspedicijų dalyvis, paniręs į dar gyvą ir tikrą folkloristikos versmę, kaupęs empirinę patirtį, vėliau rašytiniais darbais ją sistemino ir apibendrino. Ypač išsiskiria fundamentali monografija „Lietuvių liaudies dainų eilėdara“ (1978). Tai drauge ir aukščiausią mokslo laipsnį pelnęs darbas. Daina čia traktuojama kaip sintetiškas ir estetiškas etnis kūrinys, kurio tekstas neatsiejamas nuo melodijos (peržiūrėjo šimtus tūkstančių! rašytinių tekstų, perklausė daugybę magnetofoninių įrašų, tyrė 2000 melodijų). Tokią medžiagą imtį apdoroti leido šiuolaikinei eilėtyrai būdingi matematiniai metodai, kuriuos tikrino ir konkretino, remdamasis trimis svarbiausiomis liaudies dainų grupėmis: darbo, vestuvinėmis ir karinėmis-istorinėmis dainomis.

Kai 1990 m. nuo Lietuvių literatūros ir kalbos instituto atsiskyrė kalbininkai ir įstai-ga tapo Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu, folkloristikai atsivėrė nepalyginamai daugiau perspektyvų. Tai buvo stiprus impulsas veikti, ypač nuo 1993 metų, kai L. Sauka tapo instituto direktoriumi (iki 2001). Vadovas ryžtingai ėmėsi daugybės iniciatyvų, buvo ilgalaikių projektų įkvėpėjas ir vykdytojas. Dar Mykolo Biržiškos puoselėta idėja išleisti lietuvių liaudies dainų sąvadą – *Dainyną* – kaip tik L. Saukos pastangomis įgavo mokslinį pagrindą ir pagreitį (nuo 1980 m. pasirodė 24 tomai). Mokslininkas dešimtmečius buvo šio sumanymo *spiritus movens*, konceptualizavęs dainų tyrimo metodiką, tomų struktūrą, tipų ir variantų atranką. L. Sauka subūrė kolektyvą, vadovavo redaktorių kolegijai, rašė įvadus, pats parengė du „Šeimos dainų“ (1994, 1998) tomus.

LS⁹⁰

FOLKLORISTO
ZENITAS:
LEONARDAS
SAUKA

Atgimimo pradžioje L. Sauka realizavo sumanytą institute vėl atgaivinti mokslo žurnalą „Tautosakos darbai“, ėjusį dar prieškarį (šiuo metu jau paskelbtas 59 numeris). Žurnalas neseniai pateko į *Scopus* bazę, jame skelbiami iškiliausių lietuvių ir užsienio tyrėjų straipsniai. Pasirodė du reikšmingi L. Saukos vadovėliai „Lietuvių tautosaka“ (1989 ir 1998), pranokstantys aukštesniųjų klasių mokinių poreikius, atskleidžiantys folkloro prigimtį, istorinę raidą ir reikšmę šiuolaikinei visuomenei. Svarbu paminėti ir sovietmečiu išleistus rinkinius vaikams (pasakų, dainelių, priežodžių, mįslių, skaičiuočių, lopšinių), kad remdamiesi turingu žodiniu paveldu mažieji lietuvaiciai galėtų stiprinti savo etninę savastį.

L. Saukos iniciatyva paskelbiama net 15 tomų „Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka“ (sudarant tokio užmojo seriją talkino bendradarbis Kostas Aleksynas). Už visus solidžius folkloristikos darbus L. Sauka apdovanotas Jono Basanavičiaus premija (2001), pelnė Lietuvos mokslo premiją (2005). Jo darbus vertina ir jais remiasi tarptautinio lygio folkloristai, etnologai.

Paskutinis stambus veikalas – „Lietuvių tautosakos mokslas XX amžiuje. Tyrėjai ir jų darbai“ (2016) – tai išstisus tautosakai nusipelnusių tyrėjų kompendiumas. Dainyno skyriaus kolegė dr. Bronė Stundžienė liudija: „Mes šią knygą vadiname žinynu (kokios asmenybės iš šio laikotarpio tik prisireikia, viską apie ją dabar randame čia)“. L. Saukos nuomone, reikia rašyti šios knygos tęsinį, apimantį ir XXI a. O paties straipsnių gausa ligi šiol nesuskaičiuota (tikėtina, kad yra apie 300), išsami jo darbų bibliografija dar nesudaryta. Jam vadovaujant apginta šūsnis doktorantų disertacijų. Būdamas itin dėmesingas jauniems mokslininkams, ne tik perdavė profesines žinias, bet nejučia mokė pareigos, atsakomybės ir giedro požiūrio į gyvenimą.

Per kelis darbo dešimtmečius Lietuvių literatūros ir tautosakos institute esu regėjusi penkis direktorius. L. Sauka buvo itin geranoriškas, tolerantiškas, visiems dėmesingas vadovas. Tam tikra prasme – nedirektyviškas, lyg nematomas kolektyvo dirigentas, vadovavęs, kaip dabar sakoma, „minkštosios galios“ principu, pats rodęs neeilinio darbštumo ir atsidavimo prasmingam darbui pavyzdį. Linkime jam ilgų ir saulėtų metų!

Akad. Jūratė Sprindytė

LS⁹⁰

FOLKLORISTO
ZENITAS:
LEONARDAS
SAUKA